

Ihmisoikeudet ovat poliittisia

Hanna-Mari Kivistö, kuva: Petteri Kivimäki.

Toisen maailmansodan jälkeinen aika voidaan nähdä oikeuksien, toisaalta myös pakolaisuuden ja oikeudettomuuden aikakaudeksi.

”Kein Mensch ist illegal”, kukaan ihminen ei ole laitton, lukee vastaan kävelevän berliiniläisopiskelijan paidassa. Keskellä Euroopan pakolais- ja siirtolaisdebattia paidalla otetaan poliittista kantaa. Se on myös esimerkki ihmisoikeuksiin liittyvistä vaatimuksista.

Ihmisoikeudet ovat moraalis-poliittisen ajattelun, poliittisen elämän ja kielen avainkäsite. Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa on kuvattu näkökulmasta riippuen yhtäältä oikeuksien, ja toisaalta myös pakolaisuuden ja oikeudettomuuden aikakaudeksi.

Tutkin ihmisoikeuksiin liittyvää politiikkaa. Se tarkoittaa ihmisoikeuspuheen kriittistä tarkastelua ja ennen kaikkea se sisältää tulkintanäkökulman, jossa ihmisoikeudet ymmärretään historiallisena, kiistanalaisena ja poliittisena käsitteenä.

Ihmisoikeuksiin liitetään joskus ajatus itsestäänselvyydestä. Ne ovat kuitenkin kaikkea muuta: kautta historian, kuten myös nykyään, niihin on liittynyt rajanvetoa, sisään- ja ulossulkemista, sekä oikeuttamista että vastustamista. Itsestään selvää ei ole ollut myöskään esimerkiksi se, mitkä asiat on listattu kansainvälisiin sopimuksiin ihmisoikeuksiksi eri poliittis-historiallisissa konteksteissa. Lisäksi, kuten mille tahansa käsitteelle, myös ihmisoikeuksille voidaan antaa erilaisia merkityksiä ja käyttää sitä eri tavoin, erilaisiin poliittisiin tarkoituksiin ja erilaisten näkökantojen puolustamiseen.

Ajankohtaisesta pakolais- ja siirtolaiskeskustelusta voidaan löytää lukuisia esimerkkejä ihmisoikeuksiin liittyvistä kiistanalaisuuksista. Näitä ovat esimerkiksi kysymys oikeudesta hakea turvapaikkaa Euroopasta tai debatti paperittomien siirtolaisten oikeuksista.

Käytän tutkimuksessani ”ei-kansalaisen”-käsitettä, joka on ehkä kömpelö, mutta kuitenkin teoreettisena ja metodologisena työkaluna tarpeellinen. Käsitteellä tavoittaa sen, kuinka kansalaisuus ja sen myötä kuuluminen poliittiseen yhteisöön ovat edelleenkin hyvin merkityksellisiä.

Kansalaisuus kiinnittyy vanhaan kysymykseen siitä, kuka on ihmisoikeuksien subjekti ja kuinka määritelmällisesti kaikille kuuluvia oikeuksia käytännössä toteutetaan, useimmiten valtiotasolla. Lisäksi eri ei-kansalaisen statuksella ja siitä seuraavalla ”laillisen” ja ”laittoman” rajapinnoilla liikkuvalla poliittisella ja oikeudellisella asemalla, siis sillä, onko henkilö esimerkiksi turvapaikanhakija, pakolainen tai paperiton, on mitä suurimmassa määrin merkitystä paitsi politiikan teoretisoinnin myös oikean elämän kannalta.

Esimerkiksi turvapaikkakeskustelua seurattaessa on hyvä pysähtyä hetkiseksi miettimään, millä käsitteillä asioista puhutaan tai kerrotaan ja mitä niiden käyttö kertoo sanojan tai kirjoittajan ajattelusta. Kukaan ihminen ei voi olla laitton, hänet vain tulkitaan poliittisesti sellaiseksi.

Hanna-Mari Kivistö, tutkijatohtori, valtio-oppi 20.10.2016